

Problematika globálnych problémov sveta

V 2. pol. 20. stor. - dovedk sáva na Zemi napýzvam. tvorom, mení jej tvar. Problém centraliz. hosp. - príř. zdroje neboli ocenené, ich hodnota sa neprenášala do hodnoty T. - plyvanie prírod. zdrojov. Existuje 9 problém. obl., čo sú územia so zhoršenou kvalitou ZP. t. j. znečistené ovzdušie, pôda, voda. **Kvalit. dažde** - svetový problém. V 17. stor. sa v Angl. začalo spaľovať uhlie, v 18. storočí sa objavila lit. o škodlivosti. Svet sa bojí ortute, Pb, Cd, chrómu. 1 cm³ > 1 g. Majú kumul. charakter v tele. Ukladajú sa najmä v obličkách, pečeni, tenkom a hrubom čreve.

VSI región má 3 problémové oblasti

Stredozemská oblasť - Rev. - sprac. magnézitu - Fejsava, Lubeník - vzniká oxid horečnatý, kt. alkalizuje pôdy - vysoké pH 9-10. Rastie tam iba pýr plazivý a psieček výbežkaty. **KE** - acidifikácia - oxid sýr. Fe, mangán - vietor ich rozpryhuje. **Srední Ťvrí** - kovohuty Krompachy - produkujú Cu. **Zelzorudné bane Rudňany** - bol tam výrobca ortute. Ročne v ovzduší 8 ton. **ML VT, Střešské** - Chernko, Chemes, Bukóza - poškodenie vód. **Vojany** - oxidujú okolité prost. **Populácia a ek. rast** - od nich sa odvíjajú všetky probl. ekosy. Neobmedz. ek. rast a neregul. populácia vedú k vytvoreniu rychlorastúcej výř. a spotreby. **Preľudnenie sveta** - pred 8000 rokmi p. n. 1, 5 ml. ľudí. Na zač. n. 1, 200 ml. Každých 41 r sa Z-násobuje počet. (plnovaneču rodicosivo). Dôležit. je vzdelanie a ek. sit. kraj. Exponenciálna krivka rastu populácie sa láme pri HDP aspon 1000 \$ ročne na obyv. 1945 - vznik **F40** (Svetová organizácia OSN pre p.h a výživu). **Násilie** 1945 - 1979 - 130 občan. vojen, účasť 81 národov. Za posl. 20 r. obch. so zbraňami dosiahol 300 mlrd. \$ **Potravinový problém** V 2000 - 6 mlrd. ľudí, z toho 500 ml. má absolútny prepych v potrave a 1 mlrd. je podvýživ. nemože dostátnu pňu zdrave, normálnu výř. kde o Afriku, IV. Áziu. Afrika ako jediný kontinent nevie vyživ. sv. obyvateľov. 1950 - 85 predstihla svet. produkcia obilnín rast populácie. Dosiahlo sa to novými odrodami, pesticídmi. 1,3 % celk. spotreby potravín je z mora, 6,5 % bielkovín. **Zdravotný stav obyv.** je vážny faktor ovplyvňovaný: 1. chudoba, neexistencia soc. zabezpečenia - rozvojové kraj. 2. prebytok, životný štýl, devastácia ZP. - hl. obehové choroby, alergie - vyspelé krajiny

Problém praškov, kde sa tvoria svetové zrážkyv

ZP prost., kt. umožňuje základné prejavy a činnosť organizmu. Každý organizmus má prostredie, v kt. sa vyvíja. Existujú tam určité vzťahy podľa **nórského biológa Wicka** - tá časť sveta, s kt. je človek vo vzájomnej interakcii. **Legislat.** **Zák. NR SR o ZP 17/92 Zb. z. ZP** všetko, čo vytvára prírodné podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä pôda, voda, ovzdušie, les, organizmy, energia. **Prírodný** - ohraničený súbor prvkov, ktorým prebiehajú určité vzťahy, dej. **Prírodný v ek.** chápe ako určité aktivity, ktoré prinášajú rozličné účinky. -sily prírody, ktoré človek využíva alebo môže využívať vo sfére výroby, ale i spotreby. **Ek. teória sa zaoberá ohmedzenými, pr. vyčepiteľnými prírodnými zdrojmi.** Prírodné prostredie nenahraditeľné tým, že jej zabezpečuje vstupy do výroby, kt. sa vo výrobnom procese transformujú na výstupy s použitím energie a kt. sa v konečnom dôsledku vracia do prírodného prostredia, napr. prostredníctvom odpadov. Poskytuje služby priamo alebo nepriamo prostredníctvom transformovaných zdrojov. **Na l. nemá substitútu - napr. vzduch.** Pritlač zachováva energiu a zákon entropie (nevyužitelná energia sa stráca). **Náročný na vzťah ZP a hosp. rastu sa rôzni. Ek. teória rastu** zvyčajne al. zrýchlenie al. zastavenie výr. a spotreby. **Externality** - negatívne - napr. ťažká mŕtva - poškodzuje ZP, vznikajú N, kt. P spôsobí pri úprave záležitostí po ťažbe. **Netradičné zdroje energie** vietor, Slnko, prílivové vlny. **Racionálne využívanie prírodných zdrojov** - napr. chrániť si drevo - obmedziť rast obyv. Populačné explozia na 1 str. v rozvojových kraj. a nadmerná spotreba surovín, energia vo vyspelých kraj. sú **hlavné problémy TUR**. Súčasné teoretické prístupy k riešeniu problému medzi hosp. rastom a zaťažením ZP vedú k TUR, kt. zahŕňa max. úžitkov pri dodržaní podm. zachovania prírodných zdrojov. Mýšlienka TUR súvisí s globálnymi E problémami a zahŕňa racionálne využívanie prírodných zdrojov, ale aj zamedzenie populačnej explozie. **Ekologická** veda, kt. sa zaoberá štúdiom vzťahov medzi organizmom a prostredím. Má interdisciplinárny charakter. Je to mladá vedecká disciplína. Pojem zaviedol Ernst Haeckel koncom 19. stor. **ecos** - dom, **logos** - veda. **Základné faktory** 1. abiotické: svetlo, teplo, voda, ovzdušie, vlhkosť 2. biotické: fytozložky, zoozložky 3. antrop. - vplyvy človeka. **E. rozlišujeme tieto druhy prostredia:** 1. monotop. - prostredie, kt. osídľuje individuum 2. demotop. - osídľuje populácia 3. biotop. - biosféra, antroposféra. **Abiotické zložky ZP:** atmosféra - významnú úlohu má fotosyntéza- 21 % O₂, 78 % N, vzdušné plyny - CO₂ - význam pre udržanie správnej teploty povrchu Zeme, pohlcuje infračervené lúče Slnka. Príčinou zvyšovania nežiaducich oxidov je spotreba fosilných palív, vyrobovanie lesov, - prenášajú sa škodliviny v ovzduší na veľké vzdialenosti. Spríemyselňovanie malo negatívny vplyv na životné prostredie. Atmosféra: A/ troposféra B/ stratosféra C/ ionosféra D/ exosféra

Les je súčasťou ZP - veľa mimoprodukč. činn., kt. prevyšujú ek. činn. **Fytoncín** sú chem. častice, kt. sa rozširujú vetrom a ovplyvňujú ďalšie stromy. **Zaskupenie stromov** sa volá les. **Viedy, ak majú stromy na seba vplyv, v lese - liečivé rastliny**, niekdy sú jedi a počas vojny zachránili ľudí od hladu. Napr. paprad. Nízke rastliny sú indikátory, **zvieratá v lese**. V zime - príkrmovať, regulovať ich počet, aby nedevastovali les. V každom type lesa sú iné E podm., preto sa robí analýza a optimalizácia druhov a počtu zvierat. **Cernobyl**: Najviac postihnuté lesy boli na východe na hranici s Ukrajinou. V miestach s veľkou radiáciou vyžili lesy, z ktorých zberu rastlín, plodov, vstupu. Niekd. museli vysadiť čedivý V niekd. kraj. nedochádzajú E činn. lesa. Napr. tropické lesy - zmizne ich za minútu 26 - 30 ha, ročne do 15 mil. ha. Les pokrýva 30 % planéty, čo je 35 mil. km². Za ostatných 100 rokov zmizlo 40 % lesov. 1 ha dubového lesa vyrobí 830 kg kyslíka ročne. 1 ha brezového - 725 kg. 1 ha borovicového - 540 kg. Bežne sa produkuje 10 mil. ton CO₂. planéta stráca stromov rýchlejšie, ako ich les čistí všetky škodliviny z ovzdušia. 1 ha dubového zneškodní ročne 54 ton znečisťujúcich látok, 1 ha jedľového - 32 ton. 1 ha borovicového - 35 ton. Ďalšou funkciou lesa je **udržiavanie vodnej rovnováhy v atmosfére**. Napr. lesy na severe Ruska vylučujú vlahu na juh, lesy na juhu vlahu zachraňujú pred nadmerným odparovaním. Les plní aj **ochrannú funkciu**. Pri výrobe lesov sa strácajú rieky, ovplyvňuje to zmeny počasia (sú častejšie búrky), nastáva erózia pôdy a nánosy na r. miestach. **Klimatická funkcia lesa** sa odráža v ovplyvňovaní zrážok. Predpovedat počasie je dosť náročné. Často sa stáva, že idú oblaky s vodou, ale nezaprší, lebo v ovzduší nie sú častice, ktoré viažu vodu. O 15 % viac zrážok padá v mestách, lebo sú tam dané častice. Ak chcú poznať koncentráciu častíc, pošlú do kondenzáčného jadra lietadlo. Druhý drevo a rastliny, ich prírastok a kvalita závisia aj od vzdialenosti od úroveň vody. Najlepšie podm. sú v priemere o 1 m do 3 m. Stromy dosahujú výšky až 40 m. Keď je voda príliš blízko (niekde aj 20 cm), stromy sú aj po 100 rokoch nízke, max. 4 m, rastlinstvo tvoria machy, ktoré sú tak nasiaknuté vodou, že keď sa človek nechá zlákať ich krásou a fahne si na nich, vzápätí je celý mokry. V oblastiach s dostatočnou vlhkosťou vody 15 m, sú tiež veľmi nízke. Pomočovanie lesov sa tvoria podľa prevládajúceho druhu stromu a prevládajúcej rastliny.

